

העולם כולו להחיות האומות. ובמצרים, שהיא 'ערות הארץ' וגרועה עוד יותר, הוא רק אחד ממששים בכוש, דהניצוצות קדושות מועט ביותר. והגם דבגמרא הביאו זה לענין מדת הארץ – הא בהא תליא, דכפי התרחבות הניצוצות-קדושות כן הוא התפשטות מדת הארץ...'.
(מתוך קדושת השבת לר"צ הכהן, ז עמ' 55)

דף צה

'הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית... ונאכלין צלי על מצה ומרורים'. רש"י בפירושו לתורה (בהעלותך ט, י) כתב: 'פסח שני, מצה וחמץ עמו בבית, ואין שם יום טוב, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו'.

בספר מנחת חינוך (שפא) הבין כוונת רש"י 'אלא עמו באכילתו' – רק אז יש איסור חמץ, שאסור לאכול חמץ ביחד עם הפסח השני. ותמה מאד על מקור דין זה. וכן הבין כהבנה פשוטה בדברי רש"י בספר משך חכמה (ט, יא). ובאר הדבר, משום שנאמר 'על מצות ומררים יאכלהו' – משמע שיאכלהו רק עם מצה ולא עם חמץ, ולא הבא מכלל עשה הוא.

ואולם בספר אבי עזרי (סוף הלכות קרבן פסח) כתב בהבנת דברי רש"י להפך; אין איסור חמץ כלל עם פסח שני, אלא מותר לו להיות עמו באכילתו.

א. כן יש לשמוע מתוך דברי הגר"י מפוניבז' בספרו זכר יצחק (פ, ב) שנקט לדינא שמותר לאכול חמץ עמו. מאידך בשיעורי הגריד"ס לסוכה מז: נקט לשמוע מרש"י איסור. והעיר על כך מדרש"י בסוכה שם. ונראה שגם דברי רש"י שם יכולים להתפרש בשתי פנים. ע"ש.

ב. יש לדקדק לפירוש זה האחרון, מדוע הפסיק רש"י בענין יום טוב באמצע. ולפי ההבנה הראשונה נחא, כי בתחילה אמר מה אין בפסח שני ולבסוף הזכיר מה יש בו.

ג. באבי עזרי (קרבן פסח יב) תמה מדוע הוצרכו בגמרא למעט פסח שני מ'בל יראה' וממצות השבתה, והלא מצוות הללו אינן שייכות לקרבן פסח אלא לימי החג, ובפרט לשיטת הראשונים ש'בל יראה' אינו נוהג אלא בחג עצמו ולא ב"ד שהוא זמן הקרבת הפסח, ומהיכי תיתי שיהגו מצוות אלו בפסח שני.

ונראה שתמיהתו זו נכונה רק לפי שיטתו הנזכרת, אבל לפי הסוברים שיש איסור חמץ עמו באכילתו, הוה אמינא להשוות חמץ דראה לחמץ דאכילה, וכפי שרצו להשוותם לעיל כט.

'מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן'. המפרשים תמהו על מה שכתב רש"י ז"ל שמתמאים אחד בשרץ, כלומר בפסח ראשון, כדי שיידחה עם חברו לפסח שני – וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך [ועוד, הלא יש לחוש שמא יאנס אחר כך מלעשות בשני וייבטל ממצות פסח מכל וכל. גם שמא יאנס הראשון ונמצא זה לבדו. ועוד הלא ודאי יש בעולם תמאים או אנשים בדרך רחוקה ומה צורך לטמא? וכתבו לפרש לולא דבריו, שהכוונה היא שצריך הטמא לחפש טמא נוסף ולהצטרף עמו (עפ"י זבח תודה לעיל צא; חזון איש קכד ועוד).

מדברי התוס' והרמב"ם מבואר שפירשו 'אין שוחטים פסח שני על היחיד' – כמו שאמרו לעיל (צא). שעל כל קרבן יהיו כמה אנשים ולא אחד. ואולם השפת-אמת כתב [בדעת רש"י] לפרש במשמעות אחרת; שאין עושים פסח שני כאשר אדם אחד בלבד מכלל ישראל נדחה מפסח ראשון.

ולפי זה נראה לישב קצת דברי רש"י שגילה הכתוב ב'יעשו אותו', לדחות אדם נוסף לשני כדי שיידחו שנים לפחות, כי רק בכך

שייכת תורת פסח שני, ואין זה בכלל 'חטא כדי שיזכה חברך' כי כן הוא הדין מעיקרא שיידחו שנים ולא אחד. ועוד יש לומר, על פי מה שרצו לומר (לעיל פ.). במחצה טמאים ומחצה טהורים, משלחים אחד לדרך רחוקה כדי שיעשו השאר הפסח, והוא יעשה בשני. וגם שם תמרו המפרשים על טעם הדבר. ע"ש. ואם היינו מפרשים בשני המקומות שעושים זאת קודם זמן החיוב – אתי שפיר, שהרי אין בדבר איסור כרת של ביטול הפסח, ואפילו ייאנס בשני ולא יעשה. אלא שנחלקו האחרונים אם יש ביטול מצוה בדבר (ע' במובא לעיל סט.). ויתכן שלכו"ע באופן זה מותר להידחות לשני כדי שחברו לא ייבטל מכל וכל. וכן יש להעיר מיהודה בן דורתאי (ע:): שפירש לדרום וביטל עצמו מהפסח כדי להעמיד הדין על תלו.

'בכלליה דלא ישאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה... בפרטיה מאי קא ממעט ליה – לא יראה ולא ימצא (דדמי ליה דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה דהוה ליה לאו שניתק לעשה)'. מכאן כתבו התוס' (כאן ולעיל כט:): ש'בל יראה' הוא לאו הניתק לעשה. [ומשמע מדבריהם שלא גרסו כן בגמרא במפורש, והכתוב במוסגר הוא תוספת שאינה מן הגמרא, ועל כל פנים משמע מכך שמדמה הגמרא בל יראה לבל תשאירו, שהוא לאו הניתק לעשה כמותו. עפ"י מהרש"א]. ואולם הרמב"ם (פסק (חמץ א, ג)) שהקונה חמץ בפסח לוקה משום בל יראה כיון שעשה מעשה. ומבואר שנקט שאין זה כשאר לאוין הניתקים לעשה שאין לוקים עליהם.

יש מי שכתב טעם לדבר, מפני שעשה דתשבייתו אין קיומו על ידי עשייה בדוקא אלא כל שהושבת החמץ, אפילו מעצמו או קודם זמנו – מתקיים ה'עשה' ממילא, ומה שאין לוקים על לאו הניתק לעשה הוא רק בעשה של 'קום ועשה', שאמרה תורה אם תעבור – קיים העשה והיפטר, אבל עשה המתקיים גם ללא עשייה אינו מנתק את הלאו ממלקות (עפ"י מנחת חינוך ט, א).

בדומה לזה כתב הגר"ח הלוי, לתלות שאלה זו במחלוקת רבי יהודה וחכמים (כא); לרבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא שריפה הרי זו כשאר מצות עשה המנתקת את הלאו, אבל לחכמים שהשבתו בכל דבר הרי זה 'איסור עשה' כלומר שלא יהא חמץ ברשותו, אבל אין בה קיום מצוה כשלעצמה, הלכך אינה מנתקת את הלאו. וסוגיתנו הולכת בשיטת רבי יהודה הלכך סוברת שאין לוקים על לאו זה, אבל הרמב"ם שפסק כחכמים סובר להלכה שלוקים.

ואעפ"י שגם לחכמים אין די לקיום 'תשבייתו' בכך שמוציא מרשותו אלא צריך לבערו מן העולם, שלכך אמרו 'מפרר וזורה לרוח' [ולכאורה כך היא המצוה מדאורייתא], וא"כ לכאורה גם לדבריהם אפשר שיש כאן מצוה בחיוב – לאבדו מן העולם – ולא רק ענין שלילי שלא יהא חמץ ברשותו. אך אפשר שגם אם כלה מאליו מתקיימת המצוה, וא"כ הרי שהמצוה היא התוצאה ולא המעשה, משא"כ לרבי יהודה שמדמה לשריפת נותר, הרי זו מצות-מעשה, שהאדם ישרוף (וע' בחזו"א י"ד ס, יט).

וע"ע בחדושי ר' שמואל סימן ג; אבי עזרי (תנינא) חמץ ג, יא ובמצוין לעיל ד.

או בדרך זו: כתב הרמב"ן (במכות יד): אין אומרים 'לאו הניתק לעשה' במקום שעבירת הלאו מתחדשת בכל רגע, כי אז העשה אינו בא לנתק ולתקן את העבירה לשעבר אלא כדי למנוע את העבירה המעודדת, כמו כאן מצות 'תשבייתו' אינה מתקנת את מה שעבר אלא באה למנוע עבירת בל יראה בכל שעה שהחמץ שוהה אצלו – הלכך סובר הרמב"ם שלוקים על לאו זה. וסוגיתנו שנוקטת שהוא לאו הניתק לעשה, הולכת בשיטת רבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא שריפה, ולשיטתו ענין ההשבתה אינו רק לתקן להבא, שאם כן היה די בפירור וזריה לרוח, אלא לשיטתו מצות השבתה באה לתקן למפרע את עבירת הלאו (עפ"י דרוש וחדוש רעק"א מערכה חמישית).

ויש מפרשים דעת הרמב"ם על פי דברי הגמרא בריש תמורה שאין עשה אחד מנתק שני לאוין, או מפני שלא שוקדמו עשה לוקים עליו [לדברי רבי יוחנן במכות טו. (ע"ע שער המלך חמץ א, ג; שאגת אריה פב; חזון איש קיח, ח; שפת אמת כאן; בית ישי כב; אבי עזרי מהדו"ד חמץ ג, יא).

ויש אומרים שעשה ד'תשביתו' אינו אלא ב"ד בניסן, ואילו 'בל יראה' הוא בפסח עצמו (אחרונים. ע"ע בבית ישי שם).

ויש מי שכתב שאינו לוקה אלא לאחר שעבר הפסח, שכבר אין לו עצה לתקן הלאו. ולפי זה אפשר שאין מחלוקת בין הרמב"ם לתוס' (עפ"י שו"ת חכם צבי מב. והחזון-איש (ק"ח, ח) חולק). הסברים נוספים – ע"ע בספר דבר שמואל.

יש להעיר שבשו"ת הרשב"ש (תרי) כתב שבפרק 'מי שהיה' אמרו שאין לוקין על בל יראה משום לאו שאין בו מעשה וכדברי הרמב"ם. וודאי כוונתו לפרש כן בסוגיתנו שלכך ממעטים בל יראה מנותר, כי שניהם לאוין שאין בהם מעשה. ולא גרס את המוסגר בגמרא וכו"ל. וכבר כתב כן רבנו חננאל, שדמיון בל יראה ללאו דנותר הוא משום שבשניהם אין מעשה.

(ע"ב) 'מנין לפסח שני שאין טעון לינה...' התוס' תמהו מדוע צריך לימוד על כך הלא אמרו לעיל שכל מצוות שאינן בגופו אין נוהגות בשני. [וכן יש להקשות על הדעה המחייבת בלינה בפסח שני. עמ"ש"א].

ויש לומר שרק כלפי הדברים שנאמרו בפסח ראשון קודם שנאמרה להם מצות פסח שני, רק באלו נצרכים ללימוד מככל חקת הפסח יעשו אתו לחייב בשני, ולא נתרבה משם אלא מצוות הנוגעות לגופו, אבל דין לינה שנאמר במשנה תורה בסתם אצל זביחת הפסח, יש לומר שנוהג גם בשני ואין צריך לימוד מיוחד לרבות (שפת אמת).

ואעפ"י שנאמר שם גם 'לא יראה', צריך לומר שהיות ואזרה זו נאמרה גם בפסח ראשון קודם שנצטוו על השני, לכך צריך ריבוי מיוחד לשני, משא"כ לינה שלא נאמרה אלא במשנה תורה. יש שהעירו על קושית התוס', הלא צריך לימוד על כך כי הייתי אומר שפסח שני לא גרע משאר קרבנות שטעונים לינה [וכמו שהקשו התוס' בסמוך מדוע גרע פסח שני ותרצו משום שאינו אלא תשלומין לראשון. ומכל מקום צריך על כך לימוד] (ע' מהרש"א; גלינות קהלות יעקב).

'הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות.' לא הזכיר מצורעים, כי המצורע משתלח חוץ לשלש מחנות והרי אינו נמצא כלל במקום אכילת הפסח, בירושלים (צל"ח בשם אחד מהתלמידים. וע"ש הסבר נוסף).

יצוין שהרמב"ם (ק"פ ז, ח) הזכיר 'מצורעים'. ואם נאמר שלדעת הרמב"ם אין מצורע משתלח ממחנה ישראל אלא בזמן שהיובל נוהג, כדברי התוס' בברכות ה: – משכחת לה מצורע בירושלם בזמן שאין היובל נוהג. וכן מורה סתימת דברי הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל י, ט יב, טז וטומאת צרעת י, ו. ובמשל"מ (שמיטה י, ט) צידד בזה).

רבי אליעזר אומר: יכול דחקו זבין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה, יכול יהו חייבין, תלמוד לומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש – בשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין...'. בספר קרן אורה (מנחות צה) באר סברת רבי אליעזר; אין דין שילוח מחנות אלא בזמן ששלש המחנות קיימות, אבל בזמן שאין דין שילוח מאחת מהן – אין דין שילוח גם מהשאר. והעיר לפי זה נפקא מינה בזמן הזה שקדושת מחנה לוייה וישראל בטלה, אבל קדושת מקום המקדש קיימת [לשיטת הרמב"ם בית הבחירה ו], לר' אליעזר יצא שאין חיוב על טמא הנכנס במקום המקדש הואיל שאין שלש מחנות.

ואולם יש מקום לפרש דעת רבי אליעזר שהקש המחנות מלמדנו ששילוח טמאים ממחנה לוייה וישראל

נובע מהרחקה ממחנה שכינה [אם משום שקדושת שאר המחנות משתלשלת ובאה מכח קדושת מחנה שכינה, אם משום שגדר הדין הוא להישלח ממחנה שכינה ואף מן המחנות המתלוות למחנה שכינה]. לפי סברא זו דברי ר"א אמורים רק לצד אחד; אם אינו משתלח ממחנה שכינה אינו משתלח מהשאר, אבל לא יאריך גיסא לא שמענו.

דף צו

ז'פסח דורות נמי הכתיב ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות חדש זה כזה'. כלומר הוקשו פסחי כל הדורות זה לזה, כולל פסח מצרים שהיה גם הוא בחדש זה (עפ"י מהרש"א בבאור דברי רש"י).

ז'פסח דורות נמי הכתיב ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות חדש זה כזה. אלא ההוא הזה למעוטי פסח שני דכוותיה'. הרמב"ם השמיט דין ביקור ממום בקרבן פסח [והביאו רק בקרבן תמיד – ע' בהלכות תמידין א,ט], ומשמע שסובר שפסח דורות אינו צריך ביקור ד' ימים קודם הקרבנות. ויש מפרשים בדעתו שפירש ז'פסח דורות נמי... כקושיא [כפירוש רבנו חננאל ולא בניחותא כפרש"י] – הרי שהנחת הגמרא בפשטות שפסח דורות אינו טעון ביקור. ומתקן: 'ההוא הזה למעוטי פסח שני דכוותיה' – כלומר פסח השני שלאחר פסח מצרים.

[ובזה מיושב מדוע לא שנינו במשנה לעיל, מה בין פסח ראשון לשני שזה טעון ביקור ד' ימים וזה אינו טעון (עתוס' צה.) – כי אכן שניהם אינם טעונים] (עפ"י מרכבת המשנה; חזון איש קכד (עע"ש). וכעין זה באבי עזרי ריש הלכות קרבן פסח).

וזהו שאמרו 'פסח שני דכוותיה' – לומר שאינו ממעט אלא פסח דורות, ולא קרבן התמיד שנלמד מ'מועדו' האמור בפסח מצרים.

וכ"מ ב'חדושי הרשב"א' למנחות מט: שפסח דורות אין צריך ביקור ד' ימים.

על ביקור ממום קודם הקדשת הבהמה – ע' במובא בשבועות י וזבחים יב ולעיל טו. ובמאירי ובפסקי הרי"ד כאן מ' שמועיל. וכן כתב להוכיח מכאן בספר טורי אבן (מגילה כט:); שמועיל לבקר קודם ההקדש, שהרי לדורות טעון ביקור הגם שאין מקחו בעשור. וכן יש לשמוע מרש"י ותוס' במנחות מט שלפי הסלקא-דעתין שם לא היה קשה מהימים שלאחר יום טוב, מפני שימצא טלאים מבוקרים ביד המוכרים. ודוחק להעמיד שהיו מקדישים אותם מקודם. וכן יש להעיר מדברי רש"י להלן צה. 'סתמא דמילתא בו ביום היו מפרשים פסחיהן' (וע' במובא בזבחים יב. מהגר"ח קניבסקי שליט"א שכתב עפ"י משנת כלים יט, ב שהיו רגילים להפריש מקודם לכן. וצ"ע בכונת רש"י).

קרבן שלא בוקר, כשרותו; בתוס' סוכה (מב. ד"ה שאינו) מבואר שדין ביקור מעכב. וכן הוא בפירוש הר"ש משנאץ והראב"ד לתורת כהנים (דבורא דנדבה ג, יב). וכן נסתפק באור זרוע (פסחים רטו רכח) וכתב להוכיח מהתוספתא. והאחרונים העירו על דבריהם. ע"ע כפות תמרים סוכה שם; טורי אבן מגילה כט: שו"ת תורת חסד או"ח כג; מנחת חינוך ה, ב; תא, ב; משפט כהן קבג; משך חכמה ויקרא א, ג; חזון איש קכד.

ז'איצטריך למיכתב ערל ואיצטריך למכתב בן נכר, דאי כתב רחמנא ערל – משום דמאיס, אבל

ג. נראה שאם בשעת המנין, בחצות יום י"ד, היו רוב הבאים טמאים, ונקבע דינם לעשות בטומאה, גם אם אחר כך נכנסו טהורים מן המודיעים ולפנים, כבר עושים בטומאה (צל"ח). ובספר שפת אמת נסתפק בדבר.

דף צה

קעה. באלו דברים שוים פסח ראשון ושני, ובאלו דברים חלוקים הם זה מזה?

פסח שני שוה לראשון במצוות שבגופו ושעל גופו, אך לא במצוות שאינן בגופו. (מפני שפרט בו הכתוב כמה מצוות הנהוגות בראשון, ולבסוף כלל ככל חקת הפסח יעשו אתו – לכך מרבים הכל וממעטים דברים מסוימים הרחוקים מן הפרטים (עתוס'). ולא יסי בן יהודה למדים זאת ממיעוט יעשו אתו), לפיכך: סדר עבודות פסח שני כראשון (וכן כלל דיני הכשר הקרבן: זכר תמים בן שנה וכו'); נאכל צלי ולא נאכל נא ומבושל; נאכל על מצות ומרורים; אסור לשבור בו עצם; נאכל בלילה ואסור להתיר ממנו עד בוקר; אסור להוציאו חוץ למחיצתו, כפסח ראשון; אין שוחטים אותו על היחיד אלא מחזרים ככל האפשר אחר אנשים נוספים (יעשו אתו).

א. הרמב"ם (קרבן פסח יט) כתב שפסח שני מותר להוציאו חוץ לחבורתו אבל יאכל בבית אחד. יש מבארים דבריו שאסור להוציאו חוץ לבית כמפורש בכתוב בפסח ראשון והרי השני הושווה לו, אבל מותר להוציאו חוץ לחבורה (ע' כסף משנה; לקוטי הלכות). והצל"ח כתב לחלק בין 'לאו' של הוצאה שאין עוברים עליו בשני, וגם אינו נפסל אם יצא, ובין מצות עשה של אכילה בבית אחד. הלכך אם הוציא יחזיר ויאכלנו באותו מקום שהתחיל (ע' ע' בבאור דבריו באבי עזרי (קמא) חמץ א.א).

ב. מדברי התוס' משמע שהמחלוקת שנחלקו בה התנאים אם שוחטים הפסח על היחיד, אמורה בפסח שני כמו בראשון. והחזון-איש (קכד) תמה על כך מהסוגיא ביומא (נא). שמשמע שהכל מודים בפסח שני ששחיטה על היחיד אינה מעכבת וכמו שנאמר 'איש איש', אלא שלכתחילה מצוה לחזור אחר כמה אנשים.

אין מצות השבת שאור ולא איסור בל יראה ובל ימצא בפסח שני, וגם לא איסור זביחה על החמץ. נחלקו הדעות בין האחרונים (בפירוש דברי רש"י בחומש) האם מותר לאכול חמץ עם פסח שני. הראשון טעון הלל באכילתו ולא השני (השיר יהיה לכם כליל התקדש חג – לילה שאינו מקודש לחג אינו טעון שירה). ואולם זה וזה טעונים הלל בעשייתם (שלא נתמעט אלא ליל חג. ועוד, כיון שדבר מצוה הוא טעון הלל).

הרש"ש כתב להסתפק כאשר פסח שני קרב בפחות מעשרה, האם טעון הלל בעשייתו. פסח שני דוחה את השבת (שנאמר בו במעדו. ערש"י). ודייקו ממשנתנו שאינו דוחה את הטומאה (כדין פסח ראשון כשאין רוב הציבור טמאים, והרי פסח שני לעולם הוא ביחידים. עפ"י מאירי) – כחכמים, ודלא כרבי יהודה שאמר דוחה את הטומאה כראשון.

א. הלכה כחכמים וכסתם מתניתין שדוחה שבת ואין דוחה טומאה (רמב"ם ק"פ יט). ונראה שכל הנדחה מפסח ראשון, כגון טמא שרץ למאן דאמר אין שוחטים וזורקים עליו, וכן טבול יום דטמא מת לדעת הרמב"ם, וכן אלו שנדחים מדרבנן כגון גר שנתגייר וכדומה – נדחים כמו כן מפסח שני (עפ"י מנחת חינוך שפא, טו).

ב. יש להסתפק לרבי יהודה שדוחה את הטומאה, ולשיטתו נשים בשני רשות, האם הנשים עושות את השני ואוכלות בטומאה בטפילה לאחרים שהרי כבר הותר לעשותו בטומאה, או שמא כיון שאינן חייבות, לא הותר להן. [כסברא זו צדד במקדש דוד לענין פסח ראשון למ"ד רשות].

ג. לכאורה יש לדקדק מרש"י (וכן מהרמב"ם ק"פ ה,א; ומהתוס' ביומא נא) שלדעת רבי נתן ש'במועדו' לא נאמר על השני אלא על הראשון (כדלעיל צג), אין פסח שני דוחה שבת (וע' זבח תודה; אבי עזרי ק"פ ה,א. ובחדושי הגר"ר בנגיס (ח"א מד) כתב שבני בתירא נסתפקו בשאלה זו, האם פסח שני דוחה שבת אם לאו).

לענין הטענת לינת לילה (אחד. ויש מפרשים שהכוונה ללילה שלאחר יום טוב. ערש"י ותוס' כאן ובר"ה ה ובזבחים צו. ועוד) לאחריו בתוך העיר (שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך) – נחלקו תנאים אליבא דרבי יהודה, האם דינו כראשון אם לאו (ופנית בבקר והלכת לאהליך. ששת ימים תאכל מצות – הנאכל לששה טעון לינה, שאין נאכל לששה אין טעון לינה).

נראה שלפי מה שפסק הרמב"ם שהשני רגל בפני עצמו הוא – ודאי טעון לינה, שלא גרע משאר קרבנות (עפ"י זבח תודה. וע' שפת אמת סוכה מז). ובאבי עזרי (בכורים ג, יד) פירש בדעת הרמב"ם שלהלכה אין טעונים לינה אלא ביכורים (וערש"י ש ר"ה ה).

הראשון נשחט בשלש כתות ולא השני (תוספתא. הרמב"ם השמיט זאת. אפשר טעמו שלרבי שהשני רגל בפני עצמו הרי הוא בא בשלש כתות – כאשר יש שם אנשים הרבה. עפ"י זבח תודה).

מביאים חגיגה עם הראשון ואין מביאים עם השני (תוספתא; רמב"ם קרבן פסח י, טו. וע"ש אבי עזרי). השני אין טעון ביקור ממום כראשון (ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה (עפ"י גמרא צו.). בדעת הרמב"ם יש אומרים שגם הראשון אינו טעון ביקור).

כמובא לעיל (צג.), לדעת רבי נתן ורבי חנניא בן עקיבא אין חיוב כרת אלא על הראשון ולא על השני.

לרבי יהודה, נשים בראשון חובה ובשני רשות. ואילו לרבי יוסי בשניהם חובה, ולרבי שמעון בשניהם רשות אלא שבראשון עושים אותן טפילה לאחרים ולא בשני (לעיל צא).

אזהרת 'כל ערל לא יאכל בו', וכן 'בן נכר', נוהג בראשון כבשני (מנחת חינוך יז, כו). בספר שפת אמת (לעיל פט) נסתפק לומר שאעפ"י שיש מצות אכילת כזית בלילה בפסח שני, שמא אין איסור לאכול ממנו גם ביום י"ד.

התוס' (ביומא כט) נסתפקו אם פסח שני קרב לאחר התמיד או לפניו, או שמא אפשר להקריבו לפניו ולאחריו (וע"ע במובא לעיל נח-נט).

מצות סיפור יציאת מצרים; נראה שאינה קיימת בפסח שני, גם אם לא סיפר בראשון. ואולם לפי מה שכתב מהר"ל (גבורות ה; ב) יש לומר שבפסח שני גם כן חייבים (שפת אמת).

ודין 'לחם עוני', צדד הגרש"ו אויערבך וצ"ל לומר שאין נוהג בו (אך לפי מה שצדד השפ"א שיש בו מצות סיפור, יתכן שיש בו כמו כן דין 'לחם עוני').

דפים צה – צו

קעו. פסח הבא בטומאה – מה הדין במקרים דלהלן?

א. אכלו ממנו זבים וזבות נדות וילדות, או שנכנסו לעזרה.

ב. דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל.

ג. טמאי מתים שאכלו את אימורי הקרבן.